

Starški list

2020/51

Hodžinka pjerachow

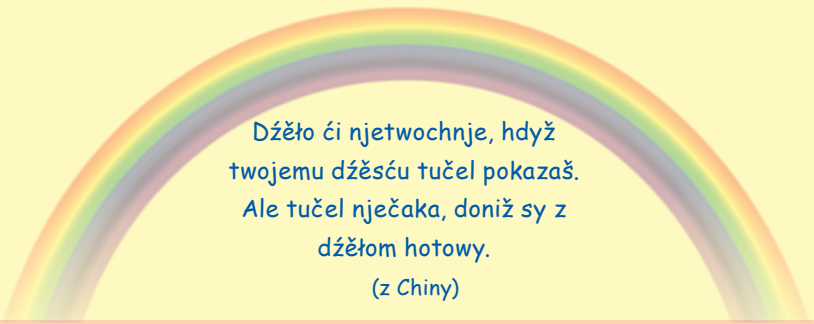
Zwergenstunde

Zetkanje wotměje so kóždu
1. a 3. SRJEDU MĚSACA 09:00 - 10:30 HODŽ
w rumnosćach Chróšćan horta.

Das Treffen findet jeden 1. und 3.
MITTWOCH des MONATS
VON 09:00 - 10:30 UHR in den Räumen
des Crostwitzer Hortes statt.

Zetkanje staršich ze swojimi dźěćimi,
kotrež hišće žlobik njewopytuja.
Poskićimy móžnosć k mjezsobnej
wuměnje. Dźěći nawjazaja přenje
kontakty zwonka swójby a móža sej w
tutym času hrajkać.

Treffen für Eltern mit Kindern, die noch
nicht die Krippe besuchen. Sie haben
die Möglichkeit, sich mit anderen aus-
zutauschen. Die Kinder knüpfen erste
Kontakte außerhalb der Familie und
können in dieser Zeit spielen.

Džěto ći njetwochnje, hdyž
tvojemu džěsću tučel pokazaš.
Ale tučel nječaka, doniž sy z
džětom hotowy.
(z Chiny)

wudaće: nalěćo 2020/51
wudawaćel: Serbske šulske towarstwo z.t. Póstowe naměsto 2
02625 Budyšin
tel.: 03591 550216
faks: 03591 550220
info@sorbischer-schulverein.de
www.sorbischer-schulverein.de
zamołwitej redaktorce: Marja Jaworkowa/Monika Süßowa
tel.: 03591 550215

fota: SŠT, B. Šořta, J. Bjeńš, F. Haza, M. Scholze, Patricia
© 2020 Serbske šulske towarstwo z.t./Sorbischer Schulverein e.V.

Lubej staršej,

što by naju džěčo měło do zastupa do šule wšitko móc, so zawěsće často prašataj.
Za rěčne zamóžnosće mamy mjez druhim slědowace orientaciske pomocy:

- Zakładne rěčne wuwice by we hłownym měło wotzamknjene być, čitajće k tomu tež přinošk našeje logopedki Marije Maccyneje na stronje 2-4.
- Samostatne tworjenje mnohoty słowow poradži so tež fonologisce přeco lěpje.
- Sady z hłownej a pódłanskej sadu bychu so tworici měli.
- Waju džěčo zwuraznja swoje přeća dokładnje a zamóže so tež telefonisce z partnerjemi rozmołwjeć.
- Aktiwny słowosklad wopřija něhdže 2.500 słowow a pasiwny něhdže 13.000 słowow, doporučenje k tomu namakaće pod <https://dyrdomdej.de/hsb/slowne-lisciny/sad?il=hsb>.

Přeju Wamaj a Wašej cyłej swójbje w mjenje předsydstwa měřliwy póstny čas a žohnowane jutry

Waju

Ludmila Budarjowa

Ludmila Budarjowa
předsydka Serbskeho šulskeho towarstwa z.t.

Wobsah:

Kak wuknjemy rěčec? - logopedka M. Matcyna	2
Rěčne spěchowanje w pěstowarni - Ralbicy	5
Moje dožiwnjenja jako njewjesta na ptačim kwasu - Malešecy	6
Při kóždym wjedrje won - Němcy	9
Naša džěłarnička - Chrósćicy	10
Rituale a dnjowa struktura - Wotrow	12

Kak wuknjemy řečeč?

Nastajene wot Marije Matcyneje (logopedka B.A.)

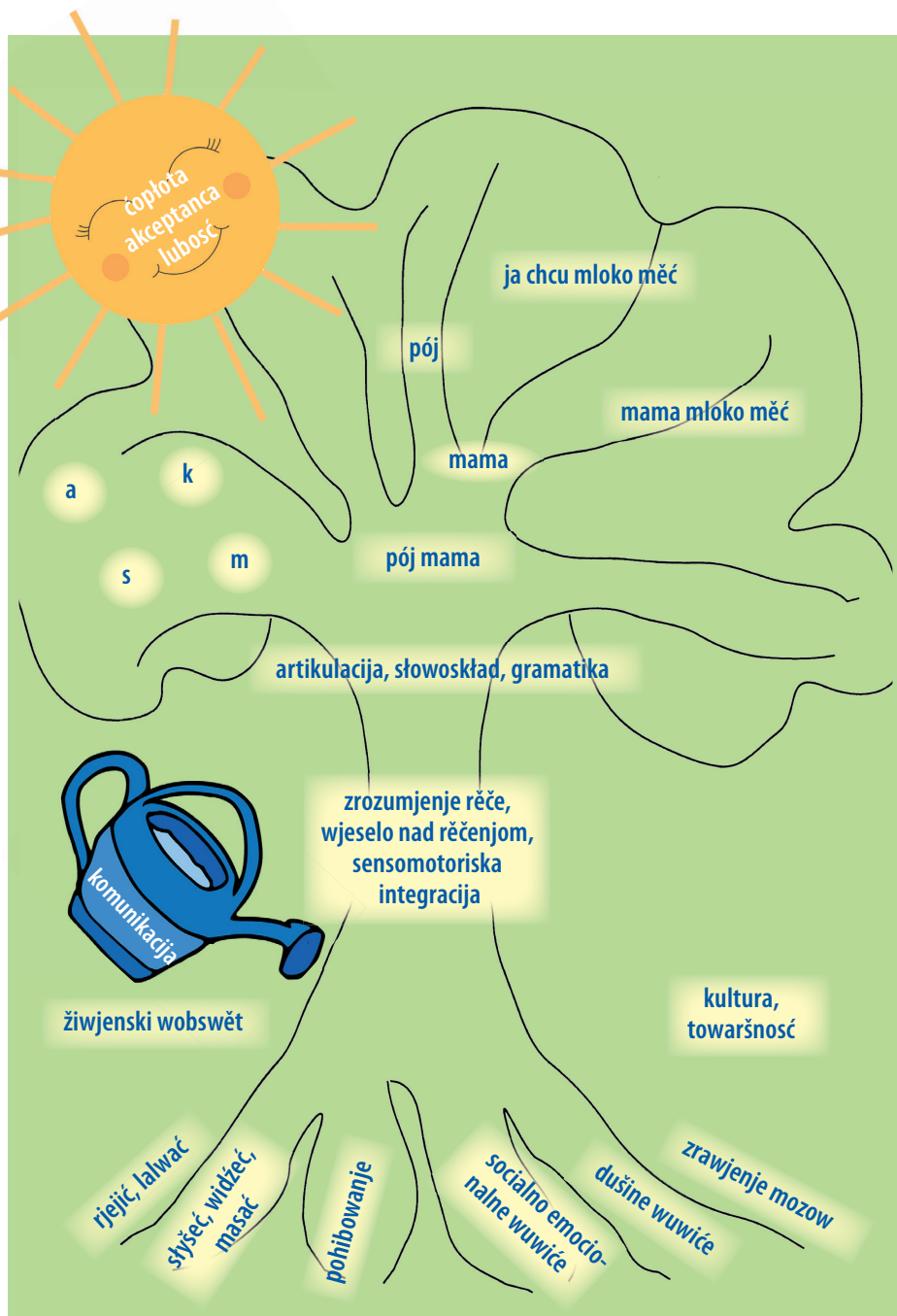
Štom je wobraz za rosćace řečne
zamóžnosće džěsća w času přiswo-
jenja řeče.

Korjenje woznamjenjenja senso-
motoriske wuwice, to je zwisk mjez
začišćemi zmysłow a džěsćowske-
je samoaktiwity. Džěči wuknu přez
konkretné nazhonjenja w jednanju
a wone słyša hižo w maćernym ži-
woće. Džěčo wuknje po porodže
hižo zahe prosodiske elementy kaž
wysokosć zwuka, rytmus, sylnosć
hlósa a intonaciju diferencować.
Wuknje so same a druhich słyšeć a
připosłuchać.

Nastupajo řečenje je widženje
wažne, zo bychy so nonwerbalne
elementy řečenja kaž na př. mimika
widželi, kaž tež wobrazy huby, to
řeka pohibowanje při řečenju do-
rosćenych spóznali. Faza lalowanja
je hrajkace eksperimentowanje ze
zwukami resp. zwukowymi rječaza-
mi, kotrež pozdžišo wuznam dósta-
nu a so k słowam tworja. Mas móže
so přez masanje kože, porstow, ja-
zyka a hubomaj stać. Džěčo čuje tež
njewědomje, kelko spjatosće wone
na př. při řečenju wěstych zwukow
trjeba. Taktilne zaznawanje je za

tworjenje wurazow trěbne. Kajkosće
kaž „hladke“ a „kulowate“ so spočat-
nje přez wobmasanje začuja. Džěči
wopřimnu z rukomaj a porstami, z
tym zo wěcy na př. wobpřimnu, so
jich dótknu a hibaja. Při wuwicu hi-
banja a hrubeje a drobneje motoriki
su pohiby najprjedy skerje hrube a
stanu so přez nazhonjenja dale dife-
rencowane. Řěčeč je komplikowany
pohibowanski wotběh, při kotrymž
maja so wšelake skupiny myškow
koordinować. Hrubá a drobna mo-
torika stej při řečenju wobdžělenej.
Woznam socialemocionalneho wu-
wića pokaza so přez to, zo so řeč přez
kontakty k druhim wuwije. Kwalita
počahow je wažná za motiwaciju,
řeč wuknyć. Bytostne wuměňenje
za nawukjenje řeče je zrawjenje
mozow. Centralny nerwowý system
dyrbi tak wuwity być, zo móže so
řeč předžělać a řečenje iniciěrować.
Hdyž móže džěčo wšitke zmysłowe
wobluki a swoje myslenje mjez sobu
zwjazać, řečimy wo sensomotoris-
kej integraciji, kotraž tworí bazu za
wuspěšne nawukjenje řeče.

Zdónk symbolizuje wuměňjenja,
zo by so řeč wuwic móhla. Najwjace

džěci su zajimowane na komunikaciji a rěča rady bjez přemyslowanja. Lubi so jim, słowa a sady wuknyć, hdyž su jich rěčne pospyty wuspěšne. Dorosćeni měli so na džěscowske wotmysły rěčenja nastajić a tute rady přiwrzać, to wuwola wjeselo při rěčenju.

Pod rěčnym zrozumjenjom rozumimy, zo je džěčo zapřimnyło, zo słowa wěcy abo jednanja symbolizuja. Džěci móža w běhu rěčneho wuwica rěč zašo zrozumić (pasiwny słowoskład) hač rěčeć (aktiwny słowoskład). Zamóžnosć rěčenja móže so jenož wuwić, hdyž pokaza džěčo wćipnosć a zajim na wobswěće a tuta wćipnosć so wot swojeho wobswěta spokoiji.

Króna zwobraznja při tym wutworjenu rěč. Tuta rozrjaduje so do wobłukow artikulacija, gramatika, słowoskład a komunikacija. Tute wobłuki wuwija so paralelnje a rostu zwjetša ze šwarnej spěšnosću. Přiswojenje čitanja a pisanja je wotwis-

ne wot rěčnych kompetencow, kotrež je džěčo hač do tuteje doby sej přiswojiło.

Zemja symbolizuje naše kulturne a towaršnostne wliwy, kotrež přinošuja sylnje rěčnemu wuwicu. Wažne prašenja k tutym wliwam su: Kak so džěčo kubła? Kajka je rěč jeho swójby a jeje wobswět?

Słónco symbolizuje lubosćiwu akceptancu a přichilenosć počahowych wosobow, kotrež džěčo trjeba, zo by swoju wosobinu wuwowało. Přehnaće w hladanju a pjeluchowanje móža proces wuknjenja haćić.

Hojaca „woda“ z krjepjawy symbolizuje wšedne pozbudžowanje k rěčenju. Jenož přez stajnu komunikaciju móže džěčo rěčeć nawuknyć. K wuspěšnej komunikaciji słušeja: připosłuchać, wurěčeć dać, pozbudžowanje k rěčenju, na so hladać a zrozumjenje zawěšćić.

žórło: Sprachreich logopädisch orientierte Sprachförderung im Alltag

Rěčne spěchowanje w pěstowarni

Serbska pěstowarnja „Dr. Jurij Młynk“ Ralbicy

W ramiku kooperacije z SŠT mam ze spočatk nowembra zańdženeho lěta składnosć, jónu wob tydzeń z předšulskimi dźěćimi dźelać. Předšulske kubłanje ma mjez druhim zaměr, dźěći w swóych rěčnych zamóžnosćach spěchować a jich tak na šulu přihotować. Zwučowanja k sadotwarej, słowoskłađej, powědanje a wopisowanje kaž tež zwučowanja k pomjatkej a fonologiskemu wuwědomjenju steja w srjedźišću.

Dźěći su wotewrjene a wćipne a poskitki rady přiwozmu. Wjesela so kóždy tydzeń znowa na najwšelakoriše hry a rěčne zwučowanja.

Wot kónca februara su dźěći do mjeńšich skupinkow ze 4-5 dźěćimi rozdźelene. Tak změja nětko wšě předšulske dźěći składnosć, so na rěčnych zwučowanjach wobdźeleć a so dale wukmanjeć.

Helena Rjedžina, logopedowka

ptače kwasowanje w Ralbicach

Moje dožiwjenje jako njewjesta na ptačim kwasu

Witaj-pěstowarnja „K wódnemu mužej“ Malešecy

Bě jara napjaty dzeń jako rěkaše: Džensa zhonimy přez čahanje losow, što na ptačim kwasu što budže. A njebych wěriła: Ja sčahných lós za njewjestu. Ja běch taaak zbožowna!

Trochu běch sej to tež přała. Běch tež jara wjesoła, zo bu Florian mój nawoženja. W přichodnych dnjach (dwaj tyždenjej) chodžachmy do „Wódného muža“ na proby. Doma so pilnje teksty zwučowachu. Někotře dny před „wulkim“ wustupom bě mi čezko, sej wječor wusnyć, dokelž běch jara napjata.

Potom bě dzeń ptačeho kwasu. Běch hižo zahe wotučena a njemóžach dočakać. K snědani njemóžach ničo jěsć. Potom skónčnje!!! 11:30 hodž. džěše k drasćenju do pěstowarnje.

Moja wutroba klepaše kaž wrótna a rozhorjenosć bě lědma k wudžerženju.

Jako běchu wšitke džěci w narodnych drastach, nastajichmy so na kwasny čah do

hosćenca „Wódný muž“. Wohnjowa wobora nas přewodžeše. Na žurli čakachu hižo wćipni naši swójbni a dalši hosćo.

Naš program startowaše ze začahom Floriana a mje jako kwasny

porik a z našimi kwasnymi hosćimi nawjedowany wot našeho braški.

Po tym pokazachu Lutki a Wódne Mužiki swoje hudźbne předstajenje. To su woprawdže derje činili. Potom so před jewišćom sydnychu, zo bychu nam wulkim přihladowali. Nětko bě kwasny por a jeju hosćo na rjedže. Podžakowachmy so pola ptačkow z picu a dóstachmy jako džak słód-

ku sroku na taler. Naše nawuknjene teksty přednjesechmy zwjetša bjez zmylkow, tež hdyž mikrofony tak njefungowachu. Někotre tradicio- nelne spěwy a reje scěhowachu a tež instrumentalisća pokazachu swoje

kmanosće.

Po zakónčacym spěwje ze wšěmi hosćimi na žurli dachmy sej kofej a tykanc zesłodžeć. Slódny mufin a brěčka běštej po cylej napjatosci ru- nje derje. Potom so hišće předrasćić a domoj. Čopla kupjel bě perfektnje wotzamknjenje. Zahe běch we łožu a spach kaž šwinc.

Mojej staršej podžakujetej so cyle wutrobne pola wšitkich pomocni- kow kołowokoło kwasu. Wosebite wulke připóznaće kubłarkam. Wy sće woprawdže super!

Mia Wagner, staršej a Timo

Juchu prózdniny!

Rady cho-
dźimy do dźi-
wadła, tola
kak wupada
za kulisami.
Kak probuja
dźiwa dźel-
nicy, kelko
kostimow su,
hdže so šmin-
kuje? Tajke
prašenja mějachmy a tohodla wu-
lećachmy sej do dźiwadła do Budyši-
na. Knjeni Korchowa mėješe wulku
překwapjenku za nas: Při probje we
wulkej žurli přihladować! Ta hudźba
a ći hrajerjo! To bě wulkotne. Wšela-
ke kłobuki smy sebi potom na hłowu
stajeli a běchmy samo Yvonne wot

Olsenoweje bandy. Škoda, zo njej-
smy sej kostimy woblec směli, ale
jenož je wobdźiwali a při tym sonili.

W baletnej rumnosći je nam Ka-
teržina, dźiwadłowa pedagogowka,
pokazała, kak dźiwadźelnicy wótře
powědać a wołać wuknu. Wuspy-
tachmy so, ale na komando to tak
lochce njeńdže. W hrě wězo wšitko
lóšo dže. Tak padnychmy cyle wótře
wokoło, běchmy spageti z wjele kaj-
kosćemi, dyrbjachmy tři bule naraz
kuleć, mjetać a dale dać atd. To so
nam jara lubješe.

Srjedu sportowachmy z hudźbu
w Kernec fitnessowym studiju. Samo
pjasćować smědžachmy a z wulkimi
rukajcami do měcha storkać.

Štwórtk paslachmy lóštne maski
za póstnicy a z pizzu, kotruž sej sami
zhotowichmy, so tydzeń skónči.

waše Malešanski hortowe zmije

ptače kwasowanje w Němcach

Při kóždym wjedrje won

Witaj-pěstowarnja „Pumpot“ Němcy

Što činimy na slónčnym zymskim dnju bjez sněha, za to pak z wjele lužemi w našej zahrodze? To njetrjebamy dołho přemyslować. Wězo won a džěci, džěci być dać! Wšo, štož trjebamy, je wotpowědna drasta, kotraž móže so tež womazać a zmoknyć. A wězo čas, měř a sčerpność a so nic wot blóta mylić dać – wjace k tomu njesłuša, džěci zbožownych a spokojnych widžeć.

Druhdy je „dobre kubłanje“ tak wulkotnje jednore. Wuwićowu psychologoju a slědžerjo mozow rozkładu nam, kak wažne su zmysłowe nazhonjenja za džěci z přenjeho

dnja sem. Za to njejsu wjele přemyslowanjow, přihowow a planowanjow trěbnych. Dosahaja zakładne jednore nazhonjenja kaž začuwanje zemje, wody a pěska. Hrajkanje w blóće a wodže a skakanje do lužow pohnuwa wšě zmysły a džěci to cyle same nazhonja a začuja. Zbytk sćini płokawa.

Tuž wjele wjesela w maču!

Naša džěłarnička

Serbska pěstowarnja „Chróšćan kołć“ Chróścicy

W našej pěstowarni mamy wšelake rumnosće. Su to: twarska, kreatiwna, dziwadłowa a džěłarnička, wjacezaměrowa rumnosć za pohibowanje, joga, logopediju a „wonkowa rumnosć“. Džěłamy po podžělnym wotewrjenym koncepcje. Džěci sej na zakładze wobrazowych kartkow wotpowědnu rumnosć w zarjadnišću wupytaja. Při tym nawuknu demokratiju a participacija so wobkedźbuje.

Wot 9.00 do někak 10.00 hodź. džěćo we wuzwolenej rumnosći přebywa. Při tym nastanje nowa skupinska konstelacija z hač do pjeć džěćimi (druhy tež wjace). Praktiske přesadjenje koncepta skići optimalne wuměňjenja za wšěch pedagogow, ale tež za džěci, zo bychu so do činitosće zanurić móhli. Kubłarjo džěłaja z małej horstku džěćimi a přewodźeja individualnu zdžěłowsku temu džěsća.

Ja sym za džěłarničku zamołwity. Džěci nawuknu w džěłarničce přeni wobchad z džěłowym gratom,

ale tež serbske wurazy, na př. hamor, hozdže, šrubnik, njeboz, šmirglowaca papjera, klěšće, tružak, šruby. Nawuknu, kak so grat džěrži a wužiwa. Džěci najwšelakoriše situacije nazhonjeja, na

př. što je, jeli hozdžik pře hłuboko do drjewja klepnješ, abo předotho na drjewje tružiš. Při komplikowanych wudžěłkach skiću pomoc, to rěka, spytam džěci wjesć, zo bychu nadawk, kotryž jich wužada, sami spjelnili. Kreatiwita při natwarje drjewjanych wudžěłkow je swojorazna. Někotři cyłu hodžinu drjewo rězaja a hordže přecelam a starším prezentuja. Rezultaty twara smědža džěci sobu domoj wzać. Někotři je hišće w kreatiwnej rumnosći z barbu namoluja. Prawidła a džěłowy škit při džěle w džěłarničce kóžde džěćo wědomje začuwa.

Chcemy něhdze 10 wurazow z wobrazami w džěłarničce za džěci wupójsnyć ze zaměrom, zo džěci ale tež pedagogiski team, sej słowa přiswoja.

Tomaš Sachsa

Ze stareho čín nowe

Druhdy njeje ničo lěpšeho, hač při rjanym wjedrje wonka na ławce sedźeć a z přečelemi bachtać. Tola što, hdyž su łaty skóncowane a barba na ławce so hižo pomału zhubi? Nó, to čín ze stareho nowe! Tuž předewzachu sej šulske dźěći w zymskich prózdninach nowe łaty barbić a ze wšelakorymi mustrami wobrubić. Na dwěmaj dnjomaj zbarbichu dźěći 72 łatow, zo bychu z nich nowe ławki nastali. Tola tajka łata wjele njepomha, jelizo nimaš stajadło a šru-

biki k tomu. Tuž rěkaše z pomocu domownika, šrubowakom a akušrubowakom łaty na stajadło přičinić a hotowe! Někto zybola so nowe ławki na zahrodže a přeprošeja k bachtanju.

Helena Kralec, kubłarka

ptače kwasowanje w Chrósćicach

Rituale a dnjowa struktura

Serbska pěstowarnja „Džěacy raj“ Wotrow

Štó to njeznaje? Stanje so něšto njejpacce abo njeplanowane za nas, móže to naš cyły dzeń na hłowu stajić. Runje tak wažne kaž za dorosćeneho je rjadowany dzeń za džěco.

Kóždy swójba ma swójske rituale a struktury a měła je tam zapołožić, hdžež su tute za njón wažne. Za jednu swójbu je to zhromadna snědań, za druhu předcitanje bajki abo zhromadna modlitwa před spanjom.

Tak wažna kaž dnjowa struktura w swójbje je, tak wažna je wona we wšědnym dnju pěstowarnje. Rituale skića džěcom wěstotu, zepěru, orientaciju, schowanosc a synja emocionalnu zwjazanosć džěsća w skupinje. Runje tak so rjadowaca struktura džěsća spěchuje. To wolóži džěcom

přichad do pěstowarnje. Tak přeco zaso wobkedžbujemy, zo padnje to džěcom lóšo, kotrež prawidłownje w samsnym času do pěstowarnje dochadžeja. Woni znaja wotběh přichodnych kročelow a wědza tak za sebje na čo so nastaja.

Přikład ze žłobika pokaza, kak wažne móža džěcom rituale być:

Zwjětša bě jedyn hólč k spočatkej snědanje tu. Po přihoće snědanje so w našej pěstowarni wšědnje zhromadnje modlimy. Tónraz bě za hólca trochu hinak hač hewak. Bu trochu pozdžišo hač hewak w žłobiku wotedy. Druhe džěci hižo snědachu. Jako bě so hólč sydnył a sej snědań spřihotował, čakaše na paćerje. Po

Rituale su za psychisku a čělnu strowotu džěci njewobeńdzomne. Dožiwi džěco pře mało ritualow abo zwučenosćow we wšědnym dnju, móže to sčěhi měć: Wjele džěci njemóže sej wusnyć abo přespać. Stajna mučnota wjedže k mylenjam w koncentraciji, hyperaktiwice, rozzłobjenju, njeměrej.

po: www.gesundheitspsychologin.de

rozkładzeniu kubłarki, zo smy so hižo zhromadnje modlili, nochcyše džěćo jěsć. Ritual modlitwy před jědžu bě za njeho wažne, tak zo smy so z hólcom hišće raz modlili. Po tym bě zwólniwy za snědań.

team Wotrowskeje pěstowarnje

ptače kwasowanie we Wotrowje

